

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Virtanen, Aija; Reiman, Nina; Lehtonen, Tuija

Title: Miksi korkeakoulutettu maahanmuuttanut ei pääse yliopistoon? : yhdenvertaisuutta etsimässä

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kieliverkosto ja kirjoittajat, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Virtanen, A., Reiman, N., & Lehtonen, T. (2021). Miksi korkeakoulutettu maahanmuuttanut ei pääse yliopistoon? : yhdenvertaisuutta etsimässä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(5).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2021/miksi-korkeakoulutettu-maahanmuuttanut-ei-paase-yliopistoon-yhdenvertaisuutta-etsimassa>

Miksi korkeakoulutettu maahanmuuttanut ei pääse yliopistoon? – Yhdenvertaisuutta etsimässä

Eri tulkinnat yhdenvertaisuudesta ja sen täyttymisestä vaikuttavat siihen, kenellä on pääsy yliopisto-opintoihin. Samaa kaikille -ajattelu rajoittaa tukitoimien kohdentamista tietyille ryhmälle ja sysää vastuun hakukelpoisuuden edellyttämien tietojen ja taitojen saavuttamisesta yksilölle itselleen. Nykyisellään yliopistojen toimintamallit ja rakenteet eivät mahdollista korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden sujuvia polkuja yliopisto-opintoihin. Polkujen mahdollistamisessa keskeisessä roolissa ovat alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan määrä ja laatu sekä suomen, ruotsin tai englannin kielen kehittämisen tuki niin yliopisto-opintoja edeltävän koulutuksen kuin yliopisto-opintojenkin aikana. Yhteisen ymmärryksen rakentaminen yhdenvertaisuudesta on välttämätöntä, jotta päästäisiin kohti saavutettavampaa yliopistoa.

Julkaistu: 6. lokakuuta 2021 | Kirjoittanut: Aija Virtanen, Nina Reiman ja Tuija Lehtonen

Korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet ovat aliedustettu ryhmä suomalaisissa yliopistoissa. Toisin kuin ammattikorkeakouluilla yliopistoilla ei ole laissa määriteltyä tehtävää tutkinto-opintoja edeltävän koulutuksen tarjoamiselle. Aliedustukseen vaikuttaa keskeisesti se, miten yliopistojen toimintaa velvoittava yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, § 6) tulkitaan. Usein yhdenvertaisuus nähdään suomalaisissa korkeakouluissa samaa kaikille -ajatteluna (Airas ym. 2019; JYU.INTEGRA 2021). Suomalaisissa yliopistoissa toteutetussa kansallisessa selvitystyössä (JYU.INTEGRA 2021) useat sekä hallinnon että opetus- ja ohjaushenkilöstön edustajat katsoivat, että Suomessa kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus yliopisto-opintoihin, jos hakijat vain ovat hakukelpoisia ja pärjäävät pääsykokeissa. Hakua edeltäville toimille ei nähty välitöntä tarvetta eikä tukitoimien ajateltu olevan yliopistojen vastuulla. Vastuu esimerkiksi riittävän tiedon hankkimisessa hakuprosessia varten ja hakukelpoisuuden edellyttämien kielitaidon saavuttamisessa nähdään tällaisessa ajattelussa olevan yksilöllä itsellään.

Toisen tulkinnan mukaan yhdenvertaisuuden edistämiseksi muutosten pitäisi kohdistua ennen kaikkea rakenteisiin eli siihen, miten yliopistot voisivat mahdollistaa korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden sujuvampia siirtymiä yliopisto-opintoihin. Tässä keskeiseen rooliin nousevat erityisesti ennen yliopisto-opintoja saatava ohjaus ja sen laatu sekä kielitaitovaatimukset ja kielitaidon kehittämisen tuki. Tällaisessa näkökulmassa vastuu ei lankea vain yksilön harteille, vaan siinä tunnustetaan olemassa olevien järjestelmien tuottamat esteet ja rajoitteet. (JYU.INTEGRA 2021.)

Eri tulkinnat vaikuttavat siis siihen, keille yliopistokoulutuksen ylipäätään katsotaan kuuluvan. Tällä hetkellä yliopistojen rakenteet mahdollistavat kansainvälisesti rekrytoitavien opiskelijoiden sekä muiden, niin sanottujen perusväylien kautta tulevien opiskelijoiden etenemisen yliopisto-opintoihin. Näihin muotteihin soveltumattomat osaajat jäävät ulkopuolelle. Tarvitaankin käsitteellistä keskustelua siitä, mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, jotta yliopisto-opinnot olisivat saavutettavampia myös marginaaleihin jääville.

Korkeakoulutaustaisten maahanmuuttaneiden kohdalla niin julkisessa keskustelussa kuin JYU.INTEGRA-selvityksessäkin yhtenä kriittisenä yliopistoon pääsyn esteenä tuodaan liki poikkeuksetta esiin kielitaito – tai sen puute. Jo lähtökohdiltaan usein monikieliset korkeakoulutetut nähdään helposti osaamattomuuden kautta, jos heidän suomen, ruotsin tai englannin kielen taitonsa ei ole valmiiksi hyvin edistyneellä tasolla. Muuta kielirepertuaaria ei pidetä osaamisena. Toisaalta myös olemassa oleva kansalliskielten taito näyttyy usein riittämättömänä, kun katsotaan hakukelpoisuuden edellyttämää kielitaitovaatimusta ja opiskelussa tarvittavan kielitaidon osoittamisen mahdollisuuksia. Riittävän kielitaidon voi todentaa esimerkiksi Yleisten kielitutkintojen testillä (YKI 4 kaikilla kielitaidon osa-alueilla). YKI on maksullinen testi, ja se mittaa akateemisissa opinnoissa tarvittavan kielitaidon sijaan yleiskielitaitoa (ks. Leblay, Lammervo & Tarnanen 2014).

Monella aiemmin korkeakouluopintoja suorittaneella maahanmuuttaneella on yleensä jo monenlaista akateemista ja oman alansa osaamista. Tällöin aiempi osaaminen toimii myös kielenoppimisen resurssina ja samojen sisältöjen haltuunotto uudella kielellä saattaa olla hyvinkin nopeaa. Vaikka niin sanotussa yleiskielitaidossa olisi vielä jollakin osa-alueella puutteita, voi esimerkiksi oman alan akateemisten tekstien lukeminen jo hyvinkin sujua aiempien tietojen varassa. Kielitaito on joka tapauksessa aina tilanteisiin kiinnittynyttä (esim. Dufva, Aro, Suni & Salo 2011): taito voi riittää omaan asiantuntijuuteen liittyvässä kontekstissa, vaikka rautakaupassa ei osaisikaan asiaansa selvittää.

Yliopisto-opinnoissa riittävän kielitaidon saavuttamisesta tekee haasteellista myös nykyisen kaltainen kotoutumiskoulutus, jossa kieliopinnot eivät kohtaa kovinkaan hyvin korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden tavoitteita ja tarpeita. Kotoutumiskoulutuksen painopiste on tyypillisesti peruskielitaidossa, jonka tavoitetaso on B1. Edistyneempään tai akateemisessa ympäristössä tarvittavaan kielitaitoon ei opetussuunnitelman perusteiden tavoitteissa tähdätä. (Ks. OPH 2012.) Tärkeää olisikin mahdollistaa varhaisempi pääsy omien tavoitteiden mukaiseen kielikoulutukseen jo kotoutumisaikana.

Oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen ohjaus yhdenvertaisuutta edistämässä

Ohjaus nousee keskeiseen rooliin aiemman osaamisen tunnistamisessa ja sopiville urapoluille löytämisessä. Etenkin ennen yliopisto-opintoja saatavan ohjauksen määrä ja laatu vaikuttavat siihen, millaisten mahdollisuuksien äärelle korkeakoulutettu tai korkeakoulukelpoinen maahanmuuttanut löytää. Ohjauksen suhteen maahanmuuttaneet saattavat olla hyvin erilaisissa, jopa eriarvoisissa tilanteissa riippuen siitä, missä, millaista ja kenen toimesta ohjausta annetaan. Myös ohjauspolku voi olla sirpaleinen, ohjaavia tahoja useita ja annettu ohjaus ristiriitaisia. Ongelmana on se, ettei ohjauksessa välttämättä tunnisteta aiempaa osaamista tai nähdä korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden työllistymistä omalle alalle realistisena tavoitteena etenkin kielitaidon riittämättömyyden takia. Tämä näkyy yleisesti voimakkaana ohjauksena muualle kuin korkeakouluopintoihin, kuten matalapalkkaisiin sisääntuloammatteihin. (Ks. Strömmer 2017.) Eräs JYU.INTEGRA-koulutukseen osallistunut kertoo:

"[During my integration training] I was offered a kitchen internship. I said I don't want to work in a kitchen, I'm a biologist."

Tämän ohjauksen vastustaminen vaatii yksilöltä kuitenkin määrätietoisuutta. Maahanmuuttaneita ohjautuukin yliopiston piiriin vähän, mikä näkyy siinä, että he ovat aliedustettu ryhmä korkeakouluissa (ks. Kosunen 2021). Toinen pullonkaula ajoittuu yliopistoissa hakuvaiheeseen; ohjauksen määrä ja laatu riippuvat siitä, kenen puheille maahanmuuttanut päätyy. Tyypillisesti hakuvaiheessa katsotaan vain hakukelpoisuuden täytyminen, sillä yhdenvertaisuuden katsotaan täytyvän siinä, että vaatimukset ovat kaikille samat. Näin vastuu hakea tietoa eri uramahdollisuuksista ja kartuttaa kieli- ja opiskeluvalmiuksia on maahanmuuttaneella itsellään. Aikuisena Suomeen tulleiden korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden katsotaan olevan samalla viivalla suomalaisen koulupolun käyneiden hakijoiden kanssa. (JYU.INTEGRA 2021.)

Realististen ja omalle alalle suuntaavien urapolkujen muodostaminen vaatii tukea ja ohjausta jo varhaisessa vaiheessa. Tarkoituksenmukaisella ja oikea-aikaisella ohjauksella voidaan lisätä tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Tästä on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa järjestettävässä JYU.INTEGRA-koulutuksessa (<https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/integra>), joka on suomen ja englannin sekä oman alan opintoja integroiva koulutus. Siinä on kiinnitetty huomiota erityisesti koko koulutuksen läpäisevään ohjaukseen. Osallistujat saavat sekä yksilö- että ryhmäohjausta, ja yksilöohjaus jatkuu myös koulutuksen jälkeen. Ohjauksesta vastaa alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelua korkeakoulutetuille tarjoava Supporting Immigrants in Higher Education (SIMHE). Koulutuksessa on lisäksi suomalaisen koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan tuntemusta lisääviä elementtejä. Tämän tyyppisen tutkintoja edeltävän koulutuksen jälkeen yksilöille on avautunut uusia välineitä omaan alaan liittyvän tiedon hankintaan ja realististen tulevaisuuden suunnitelmien tekemiseen:

“Integran alussa päätavoitteeni oli oppia, mitä voin tehdä alallani Suomessa ja oppia myös suomen kieli oman alan kanssa. Kun ajattelen yleisesti, tavoitteeni tuli totta, ajattelen. Integran aikana opin paljon uusia tietoja myös kv-aloista, nyt voin tehdä realistisia suunnitelmia alallani Suomessa teidän kanssa.”

“Olen tyytyväinen, että voin etsiä työtä tai koulutusta omalta alaltani Suomessa.”

Oikea-aikainen ura- ja opinto-ohjaus lisää korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden toimijuutta, jolloin he ovat yhdenvertaisemmassa asemassa hakeutuessaan yliopisto-opintoihin suomalaisen koulutuspolun käyneiden kanssa.

Kielitaidon kehittäminen koulutusten rakenteisiin

Ohjaukikäytänteiden kehittämisen ohella kielitaidon tukemiseen tarvitaan uusia pysyviä ratkaisuja, sillä tällä hetkellä korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille ei juuri tarjota mahdollisuutta saavuttaa hakukelpoisuuden edellyttämää suomen tai ruotsin kielen taitoa. Ei kuitenkaan riitä, että esimerkiksi pääsykokeita helpotetaan kielellisesti, ellei tilaa ja rakenteita kielitaidon kehittämiseksi ole myös tutkinto-opintojen aikana. *Positiivisen erityiskohtelun* sijaan yhdenvertaisuuden edistämiseksi tarvitaan tukitoimia sekä tutkinto-opintoja edeltävän koulutuksen että tutkinto-opintojen aikana. Kyse ei ole erityiskohtelusta vaan yhdenvertaisuudesta.

Selvitystyöhön osallistuneiden hallinnon ja käytännön toimijoiden yleinen toive on, että korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden polkuja yliopisto-opintoihin nopeutettaisiin, ja avoimen yliopiston väylä nähdään usein peruspolkua joustavampana tapana päästä kiinni yliopisto-opintoihin (JYU.INTEGRA 2021). Kielitaito muodostuu kuitenkin helposti esteeksi myös avoimen väylän kautta tutkintokoulutukseen haettaessa. Opiskelija on voinut suorittaa väyläopinnot menestyksekkäästi opiskelukielellä, mutta tie nousee pystyyn, ellei hän saa YKI-testistä taitotasoa 4 kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Yliopisto-opinnoissa pärjännyt opiskelija ei ole tällöin edes hakukelpoinen, sillä kielitaitovaatimuksissa yliopistoon hakeutuvalta odotetaan “valmista” kielitaitoa jo ennen opintoja. Huomiotta jää kokonaan kielenoppimisen merkittävin ulottuvuus: kielitaito kehittyy, kun pääsee osalliseksi itselle relevantteihin yhteisöihin ja käyttämään niissä kieltä monipuolisesti. Kieltä opitaan parhaiten merkityksellisessä kontekstissa ja vuorovaikutuksessa muiden käyttäjien kanssa (ks. esim. Ortega 2011). Tätä havainnollistaa JYU.INTEGRA-koulutukseen osallistuneen kokemus:

“Se oli paras asia [opiskella monikielisessä ja -kulttuurisessa ryhmässä ja oppia toisten aloilta] ja oppia suomea akateemisessa ympäristössä.”

Olisikin syytä tarkastella kriittisesti yliopistojen kielitaitovaatimuksia ja pyrkiä esteiden rakentamisen sijaan kehittämään kielellistä tukea ja kielitietoista yliopistopedagogiikkaa opintojen sisään. Ne hyödyttäisivät niin äidinkieliä kuin toisella kielellä opiskelevia, jotka kaikki ovat sosiaalistumassa oman alansa kielellisiin ja akateemisiin käytänteisiin osana opintojaan.

Yhdenvertaisuutta rakentamassa

Mitä yhdenvertaisuus siis tarkoittaa korkeakouluun pyrittäessä? Edes äidinkieliset, suomalaisen koulutuspolun käyneet eivät ole keskenään samanarvoisessa asemassa: osa hakijoista on käynyt erilaisia valmennuskursseja ennen pääsykokeita, moni on saanut ja saa tukea esimerkiksi erilaisiin oppimisen pulmiin ja myös perhetaustalla on merkitystä opintoihin hakeutumisessa (esim. Käyhkö 2020). Jos tukea tarvitsevat ja saavat myös suomalaisen koulutusjärjestelmän läpikäyneet yliopistoon tulijat, mikseivät sitten myös muut hakijat? Maahanmuuttaneiden tuki kuitenkin evätään, ja se nähdään jonkinlaisena ylimääräisenä toimenä, joka on muilta pois. Erityisesti kielitaidosta tehdään yksilön ongelma, jonka ratkaiseminen näyttäytyy usein mahdottomana tehtävänä. Kielitaito toimii tehokkaana ulossulkemisen perusteena, sillä siihen keskityttäessä ei tarvitse puuttua rakenteisiin vaan vastuun voi säilyttää yksilölle.

Millaista tukea korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille tulisi tarjota? Yliopistojen tulisi ottaa vastuu korkeakoulutetuista ja -kelpoisista maahanmuuttaneista mahdollistamalla kielen ja oman alan opiskelu jo kotoutumisen alkuvaiheessa akateemisessa ympäristössä. Myös ohjauksen tulee olla systemaattista ja alkaa jo kotoutumisen alkuvaiheessa, ja sitä tarvitaan läpi opiskelun. Kielitaito kehittyy opiskelun myötä, mikä tulisi ottaa huomioon yliopistojen hakukelpoisuudessa ja myöhemmin myös opinnoissa. Tässä on tärkeää varmistaa riittävän kielellisen tuen rakentaminen osaksi tutkinto-ohjelmia. Samalla on sovellettava kielitietoista lähestymistapaa (<https://www.oph.fi/fi/opettajille/kielitietoisuus>) nykyistä laajemmin. Tällöin taidot kehittyvät rinnakkain ja opiskelu linkittyy luontevasti opiskelijan omiin tarpeisiin ja aiempaan osaamiseen.

Kun opiskelija pääsee tutustumaan osana kielenopiskeluun ja kotoutumistaan omaan alaansa ja saa tukea esimerkiksi alansa kurssien suorittamiseen, hän kokee voimautuneensa: omien tavoitteiden saavuttaminen nähdään mahdollisena ja realistisena. Parhaimmillaan voi myös syntyä kokemus yhteisöön pääsystä:

“Oman alani kursseilla tutustuin alani termeihin suomeksi, ja kun onnistuin näillä oman alan kursseilla, päätin jatkaa koulutustani korkealla tasolla rohkeasti.”

“Tämä ohjelma on nopeuttanut integroitumistani Suomeen, ja siksi minä aion jatkaa tutkimusta aktiivisesti omalla alallani ja aion jatkaa luomistani sosiaalisia verkostoja”

Jotta yhdenvertaisuus toteutuisi yliopistoon hakeuduttaessa ja siellä opiskeltaessa, on tarkasteltava kriittisesti niitä vallitsevia rakenteita, jotka estävät maahanmuuttaneiden etenemisen akateemiselle polulle ja polulla. Ensimmäisenä on tunnistettava ja tunnustettava, että jokaisella suomalaisen koulutuspolun käyneellä yliopistossa opiskelevalla on takanaan paljon erilaista tukea, joka on valmistanut opintoihin ja antanut valmiuksia akateemiseen maailmaan hakeutumisessa. Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnatut tutkinto-opintoja edeltävät tukitoimet eivät siis ole muilta pois, vaan ne takaavat yhdenvertaisemmat lähtökohdat yliopisto-opintoihin suomalaisen koulutuspolun käyneiden

kanssa. Osa opintojen aikaisista toimista, kuten kielitietoisien pedagogiikan soveltaminen, hyödyttävät puolestaan jokaista yliopisto-opiskelijaa taustasta riippumatta. Näin yliopisto-opinnot voisivat olla saavutettavampia yhä laajemmille hakijaryhmille.

Tuija Lehtonen toimii suomi toisena kielenä -yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa ja on INTEGRA-koulutuksen koordinaattori sekä suomen kielen opettaja.

Nina Reiman on suomi toisena ja vieraana kielenä -yliopistonopettaja Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa sekä opettaa suomea ja koordinoi avoimen yliopiston sisältöopintoja INTEGRA-koulutuksessa.

Aija Virtanen on suomi toisena kielenä -yliopistonopettaja Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa ja opettaa INTEGRA-koulutuksessa. Hän on ollut vastuussa JYU.INTEGRA-selvitystyöstä 2020–2021.

Artikkeli pohjautuu suomalaisissa yliopistoissa tehtyyn selvitykseen (https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/integra/jyu-integra_marginaalista_valtavirtaan.pdf) yliopistojen resursseista ja valmiuksista kouluttaa ja ottaa vastaan korkeakoulutettuja ja -kelpoisia maahanmuuttaneita. Selvitystyön aineisto koostuu vuonna 2020 kerätystä yliopistojen hallinnon ja käytännötoimijoille suunnatusta kahdesta erillisestä kyselystä ja yliopistoittain järjestetyistä ryhmäkeskusteluista. Esimerkit ovat peräisin haastatteluista, joita toteutettiin Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksen koordinoimissa Integra-koulutuksista (<https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/integra>) 2019–2021.

Lähteet

Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M.-L., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väätäinen, H. (2019). *Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2019: 22.

<https://karvi.fi/publication/taustalla-on-valia-ulkomaalaistaustaiset-opiskelijat-korkeakoulupolulla> (<https://karvi.fi/publication/taustalla-on-valia-ulkomaalaistaustaiset-opiskelijat-korkeakoulupolulla>)

Dufva, H., Aro, M., Suni, M. & Salo, O. (2011). Onko kieltä olemassa? Teoreettinen kielitiede, soveltava kielitiede ja kielen oppimisen tutkimus. *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 3/2011, 22–34.

JYU.INTEGRA (2021). *Marginaalista valtavirtaan – JYU.INTEGRA. Loppuraportti ja kansallinen selvitys korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttautumisen nykytilasta ja tulevaisuudesta Suomen yliopistoissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Monikielisen

akateemisen viestinnän keskus. https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/integra/jyu-integra_marginaalista_valtavirtaan.pdf (https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/integra/jyu-integra_marginaalista_valtavirtaan.pdf)

Kosunen, T. (2021). Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0> (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>)

Käyhkö, M (2020). "Osaanko mä nyt olla tarpeeks yliopistollinen? Työläistaustaiset yliopisto-opettajanaiset ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 57/1: 7.

Leblay, T., Lammervo, T. & Tarnanen, M. (toim.) (2014). *Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta*. Helsinki: Opetushallitus.

OPH 2012 = Opetushallitus (2012). *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet*.

Ortega, L. (2011). SLA after the social turn. Where cognitivism and its alternatives stand. Teoksessa Atkinson, D. (toim.), *Alternative approaches to second language acquisition*, 167–180. Abingdon: Routledge.

Strömmer, M. (2017). *Mahdollisuuksien rajoissa. Neksusanalyysi suomen oppimisesta siivoustyössä*. Jyväskylä Studies in Humanities 336. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki> (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>) (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.)

Artikkeliin viittaaminen

Virtanen, A., Reiman, N. & Lehtonen, T. (2021). Miksi korkeakoulutettu maahanmuuttanut ei pääse yliopistoon? – Yhdenvertaisuutta etsimässä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(5). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2021/miksi-korkeakoulutettu-maahanmuuttanut-ei-paase-yliopistoon-yhdenvertaisuutta-etsimassa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2021/miksi-korkeakoulutettu-maahanmuuttanut-ei-paase-yliopistoon-yhdenvertaisuutta-etsimassa>)